

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Кристина Върбанова-Денчева

на дисертационния труд

на тема „БЪЛГАРСКИ БИБЛИОФИЛСКИ ИЗДАНИЯ (1901–1947)

Комуникационна синергия между артефакт и рецепция“

на Петър Величков Петров

докторант в професионално направление

3.5. Обществени комуникации и информационни науки

докторска програма „Журналистика – книгознание“

Научен ръководител: доц. д-р Милена Цветкова

I. Обща характеристика на дисертационния труд:

Структурата на изложението на дисертационния труд се състои от предговор, увод, четири глави, заключение, библиография с посочени общо 254 заглавия, от които на български език са 173, на чужди езици – 81 (доминиращо на руски, също и на немски, английски, френски, италиански), справка за научните приноси, списък на публикациите по темата на дисертационния труд. Текстът на дисертационния труд е онагледен със 116 снимки, 20 фигури, 3 таблици и 5 бланки (формуляри), в контекста на изследването, изложението е представено на **484** страници, от които 5 приложения с обем 81 страници.

II. Актуалност и значимост на разработвания в дисертационния труд проблем.

Темата на изследването в дисертационния труд на Петър Величков е интересна и малко изследвана в съвременния поток на книговедска литература, а нейната актуалност се основава на необходимостта от разкриване и на тези характеристики на книгата, които я правят уникална и желана – за четене и не на последно място – за притежание. В условията на съвременната информационна среда на тотална свързаност до известна степен отпада проблемът с дългия път на книгата до читателя – дигитализацията съкращава време и пространство, променя моделите на четене и потребността от притежание на печатно издание.

Вписването на темата на дисертацията в силно променената и в социално-политическо, институционално и най-вече в технологично отношение среда, е много предизвикателна задача и от гледна точка на очертаване на параметрите на изследване: периоди от развитието на културно-социалната обстановка в страната ни, изследователски

подходи и инструменти, ново съдържание на традиционно наложен смисъл на основни понятия, променени връзки и взаимодействия в пазара на редки, ценни, библиофилски издания, тяхната разпръснатост в различни колекции и фондове като резултат от динамиката на промените в обществено-политическата ситуация в страната ни през последното столетие.

III. Кратка аналитична характеристика на съдържанието. Цел, обект, предмет и методология на изследването.

В съответствие с концепцията на изследването и определената цел: „Целта на този труд е създаване на максимално пълна база данни за доказването на комуникационната синергия между артефакти и рецепция, на чиято основа да се моделира и организира потенциален фонд „Български библиофилски номерирани издания (1901–1947)“, какъвто в България няма за нито един период от историята на книгата.“

Както се отбелязва в Увода, основната теза на изследването е „че библиофилски са онези издания, на които по замисъл и изпълнение част от тиража е отпечатана на по-различен формат, на луксозна хартия (предпочитана е холандска с воден знак, веленова, японска, хромова и др.), всеки екземпляр обикновено се номерира (едно от предпочитаните числа е 13) лично от автора и носи подписа му. Ще наричам тези издания „прецедентни феномени““. За определянето на **обекта и предмета** на дисертационното изследване докторантът прилага възприетият от него индърдисциплинарен подход предвид и сложността на проблематиката за „превръщането на един артефакт в медиен факт, на личното „библиофилско издание“ в медиатизирано послание и публична историческа интрига в контекста на съвременните културно-медиологични и публикационни изследвания“. Като предмет на изследването докторантът е дефинирал седем дейности, които обхващат целият цикъл на дисертационното изследване, включващ съставянето на възможно най-пълна библиография на известните до момента номерирани библиофилски издания в избрания период от 1901 до 1947 г., за които се прави опис на всяко издание и се проследява неговата история, медийността в артефакта, извличане на аргументи за комуникативната синергия, анализ на мотивацията за създаване на артефакт във всички аспекти – психологически, исторически, съвременни, обосноваване на прогнози за медийност на някои от библиофилските издания, включително и оценка на необходимостта за тяхната дигитализация предвид възможностите на компютърните технологии за пълното разкриване на техните характеристики чрез визуализация.

Последователно стеснявайки обхвата на причинно-следствените връзки между артефакти и рецепция, на чиято основа да се моделира и организира потенциален фонд, се формулират **конкретните задачи на изследването** в дисертационния труд, които могат да се обобщят в приложен и в теоретичен аспект. В приложен аспект задачите обхващат проучвателна и издирвателна дейност в релевантни източници на информация за откриване на неизвестни досега същински библиофилски (персонализирани и номерирани) екземпляри, както и документи, свързани с появата и съдбата им, инициатора или пионера (автор или издател) на издаването на елитарни номерирани екземпляри на книги в България.

В теоретичен аспект задачите се съсредоточават върху очертаване на стратегии за медийност на библиофилската книга и нейното опазване, открояване на припокриващите се елементи, които да станат основа на общоприложими издателски стратегии, идентифициране на общи индикатори на библиофилската европейска и българска книга и създаване на модел за национален публичен фонд от български библиофилски номерирани издания.

Използваните **методи на изследването** се определят от интердисциплинарния характер на формулираните цел и задачи, поради което докторантът използва и доказали своята ефективност методи, съотнесени към конкретизираните задачи на изследването: книговедски, библиотековедски, библиографски, културологични, социологични, медиологични, информационно-комуникационни, анализ и оценка на тенденции в развитието на проблемите на съставянето на библиографската база от данни на библиофилски издания. Предвид размитата граница между библиофилските издания, обект на изследване с горепосочените методи, с приложени и общонаучните методи на документен и монографичен анализ, сравнителен анализ и синтез, понятийно-етимологичен и терминологичен анализ за използване на понятия, типологично систематизиране, съпоставителен и историографски анализ, семантичен анализ на лична кореспонденция, прилагане на емпирично проучване и анализ на архивни документи и тяхната рефлексия в психо-социологическите отношения читател (колекционер)-книга. Приложен е и дедуктивният подход, който се съчетава с документно-дескриптивен и критично-публикационен анализ на понятийния апарат в сферата на артефакта, медийността, обосновани от докторанта като миграция на обекта на изследване от тесните рамки на книгознанието, „а и на културата и нейното медийно въздействие в комуникациите, технологиите и бизнеса“.

Докторантът възприема и като „опорни точки“ на своето изследване и общоналожени принципи, произтичащи от динамиката на развитие на технологичната база на съвременната информационна среда и еволюцията на дигиталното общество по отношение прозрачност и достъпност на „цялата съвкупност от обществено значимата информация, в необходимото време и място, в необходимия обем и форма.

Изследването последователно се представя в четирите глави на дисертационния труд. В **Първа глава** се очертава основната линия на изследването: „Медиологичен подход към понятията „библиофилия“ и „библиофилско издание“ за комуникационната синергия между книгата като артефакт и като медия“. Последователно са разкрити същностните характеристики на термините „библиофил“ и „библиофилия“ и е изяснена разликата им с „библиоман“ и „библиомания“, включително и различните им тълкувания според съвременните тълкувания в различните научни направления. Изяснена е съвременната позиция на теорията на библиофилството, съотнесена към теорията на четенето, от което е направен изводът за „общата основа на познанието за библиофилията и познанието за медийното битие на книгата (за притежаването и четенето) имат обща основа и тя е познанието за замисъла при създаването на книгата като артефакт.“ Докторантът обосновава разграниченията на библиофилските издания „по замисъл“ от библиофилските издания „по

съдба”, като аргументира критерии за това разграничение: особености като част от тиража, полиграфското оформление, включително номерация лично от автора и саморъчния му подпис, издателското каре за маркиране и верифициране на библиофилски екземпляри и библиофилски издания. Аргументите са подкрепени от съпоставянето с възприетите принципи на систематизация в чужбина, рефлектирани върху българските библиофилски издания по отношение на композиционните принципи в графичния дизайн и тяхната еволюция от във времето между първото и последното българско библиофилско номерирано издание, които са идентифицирани с прилагане на възприетите критерии за „библиофилско издание“. Докторантът е направил прецизен анализ на пропуските в работата на участниците в подготовката и отпечатването на тези издания за целия изследван период (1901 – 1947 г.) - автори, издатели, преводачи, художници, като е изложил затрудненията и невъзможността за тяхното разкриване и идентифициране като библиофилски издания. Изтъкната е ролята на автори, издатели Пенчо Славейков, Александър Паскалев, Гео Милев, Филип Чипев (издателство „Хемус“) за поддържане на качеството на библиофилските издания и защитата на авторството на графичната им форма, независимо от липсата на защита със стандарти или патенти. Направен е анализ на спецификата на добри издателски практики до 1947 г. и липсата на продължаване на тяхната традиция в дейността на институционално и културологично равнище.

Във Втора глава „Рецепция на артефакта в емпиричния периметър „Български библиофилски номерирани издания” се прави съпоставителен анализ между определените от докторанта категории „разкошно библиофилско издание” и „масово обикновено издание”. Направено е проучване на връзката между адресата и реципиента на първата категория библиофилски издания, които са проектирани върху социално-икономическите характеристики на последния.

Главата завършва с очертаване на ключовите насоки за бъдещи изследвания на медийността на библиофилския екземпляр: от традиционната комуникационна верига - създател, издател, притежатели, до направление за научни проучвания. Обоснована е важността на идентифицираните от докторанта критерии за оценка ценността на библиофилските издания (напр. автографът като придружаваща номерирания екземпляр), както и обосноваване на необходимостта от насочване на научните изследвания за идентификация на номерираните екземпляри като инструмент за разкриване на личностни, социални, политически и дори и икономически отношения в обществото в различните етапи от неговото развитие през изследвания период или в разширените му граници на изследване.

Както и докторантът е определил, Трета глава е централна за изследването „Артефактът на библиофилията в България (1901–1947) – генеалогични казуси, комуникационни проблеми и критерии за идентификация”. Приложени са изследователските методи: на библиоархеологията, дескриптивен и библиографско-публикационен анализ на сферата на артефакта, медийността на библиофилските издания, в резултат на които се определя тяхната издателска идентичност (издателски модели и похвати) и тяхното доминиране в определените комуникационни общности: между авторите и читателите; между авторите и издателите; в елитните творчески кръгове, които са

рефлексия както на собствени практики, така и под влияние на утвърдени в световната практика. Тези практики са подкрепени с конкретни примери на библиофилските издания от дългогодишните проучвания на докторанта по темата на: Пенчо Славейков, Мара Белчева, Кирил Христов, както и тяхната симбиоза с издателската дейност на Александър Паскалев, Филип Чипев, Гео Милев, издателство „Хемус“, Георги Михайлов.

В четвърта глава **„Модел за синергия между артефакт и рецепция – експонация и медиатизация на фонда „Български библиофилски номерирани издания“** от периода 1901-1947 г.” се очертават три основни проблемни кръга за създаване на библиотечен фонд „Български библиофилски номерирани издания”: контекст на социализацията на книжовното наследство в България в началото на ХХІ век; колебанията в критериите за „редки” и „ценни” книги в библиотечните фондове в България; медиатизацията на прецедентни феномени като опция за библиофилството- Докторантът предлага и алгоритъм за създаване на модел за медиатизация на библиофилската книга, включително с конкретизиране на формата на библиофилското номерирано издание, матрицата за библиографски паспорт на библиофилския екземпляр, матрицата за събиране и представяне на информация за библиофилския екземпляр, както и модел на протокол за формиране на Фонд с библиофилски номерирани издания като универсален инструмент за експозиция и медиатизация. Обосновава се универсалността на предложения модел, определен от докторанта като концептуално-модулен модел, като неговата универсалност се аргументира с отсъствието на тематични, предметни и хронологични ограничения, както и с потенциала му за практическо приложение в справочната и издирвателската работа и разкриване на библиофилските издания в съвременната технологична среда, позволяваща организирането на бази знания и извършването на анализи: контент-анализ, семантичен анализ, по този начин моделът е и пълноценен медиатор за потребителите в разнообразието на промените в техните нагласи в дигиталната среда.

Обобщената оценка на постигнатите резултати от изследването докторантът дава в заключението, като формулира конкретно извършената работа по издирване, систематизиране, анализиране на изключително голям по обем и разнороден по вид документален масив, от който са извлечени факти за аргументиране на основните научни и научно-приложни приноси. Те могат да се очертаят в следните направления:

Научни приноси:

1. Обосноваване на необходимостта от проучване на историята на българската книга и на приноса на българските издатели и автори в историята на библиофилията в България.
2. Очертаване на приложното поле на книгата като медия на базата на проучения емпиричен масив в аспектите на хармонизирането и противодействието на библиофилските издания с общия тираж или с други обикновени издания.
3. Доказано е явлението „комуникационна синергия” като същностна функция на библиофилската книга в ролята ѝ на медиатор между миналото и бъдещето, трансформирайки се от противодействаща на масовия тираж към фокусиране на интереса към нея, като са обосновани трансформацията на библиофилското издание от единичен културен артефакт в медия.

4. Аргументирано е съдържанието на основните понятия: „библиофил”, „библиоман” и „библиотаф”, „библиофилско издание по замисъл”, „библиофилски издания по съдба”, както и рецепцията на артефакта в емпиричния периметър на „Български библиофилски номерирани издания”, „медиатизация“ като същностна функция на библиофилските издания.

Научно-приложни приноси

1. Докторантът обосновава разграниченията на библиофилските издания „по замисъл” от библиофилските издания „по съдба”, като аргументира критерии за това разграничение:

2. Създаден е алгоритъм за моделиране на медиатизация на библиофилската книга в съвременна среда като универсален инструмент, включително и с разработени формат на библиофилското номерирано издание, матрица за библиографски паспорт на библиофилския екземпляр, матрица за събиране и представяне на информация за библиофилския екземпляр, модел на протокол за създаване на „Фонд с библиофилски номерирани издания“.

3. Доказва се необходимостта от разработването на модел за популяризиране на библиофилските издания като част от нематериалното наследство на национално равнище, като се анализират последните приети стратегии и програми в това направление, включително и съответствие с приоритетите на програма „Хоризонт 2020” на ЕК за масово включване на дигитални ресурси за книжовното ни културно наследство в дигиталната библиотечна инфраструктура на Европа.

4. Направен е съпоставителен анализ и оценка на еволюцията на характеристиките на типовете на библиофилските издания на Пенчо Славейков, Александър Паскалев, Филип Чипев, Гео Милев, издателство „Хемус”, Георги Михайлов

5. Генериран е оригинален емпиричен материал за библиофилски издания, които могат да се оценят като находки и осветляват неизвестни страници от историята на библиофилската книга в България и обогатяват информационния ресурс за медиатизация на библиофилската книга, който може да се използва за академични изследвания по темата, като учебен ресурс, а също и за бизнес и професионални проучвания по темата.

6. Създаденият „Опис на българските номерирани библиофилски издания (1901- 1947 г.) в колекцията на докторанта, колекции на държавни библиотеки и частни сбирки“ съдържащ 93 заглавия и 62 снимки ставен по стандартите за консолидирани издания представлява ценен масив от организирани знания по темата и база за изграждането по предложения модел на „Фонд с библиофилски номерирани издания“.

IV. Критични бележки

Общи бележки за дисертацията

Забележките ми са по отношение на разточителното повествование в Трета глава, някои излишества по отношение на описанието и на коментари на докторанта за събития, случки и личности, техни изказвания, които не са в контекста на научното изследване. Част от илюстративните описания могат да се изведат в приложения. Изложението би спечелило

от спестяване използването на ежедневна лексика при оценка на явления и отношения, повторения на изводи, които не достатъчно се аргументират от изложението.

Необходима е преоценка на многословното описание на главите в съдържанието на дисертационния труд, прекалено раздробено на подточки изложение, което би могло да се съгласува с основните задачи на изследването.

Проследяването на комуникационната синергия в структурата на трансформациите на библиофилските издания в технологичен контекст не е достатъчно добре проследено и аргументирано.

По отношение на оформянето на текста:

Много обширни бележки под черта, които могат да се изведат като позовавания или бележки в края на текста.

V. Оценка на автореферата.

Представеният автореферат отразява синтезирано, ясно и точно съдържанието на дисертационния труд.

VI. Публикации по темата.

Докторантът е представил библиографски описания на публикувани по темат на дисертацията 6 научни студии и статии, 4 изнесени доклади на национални научни форуми, 5 научно-популярни и художествено-творчески, от които 2 онлайн 1 не са описани по стандарта за описание на електронни източници).

Посочени са и получените национални награди на докторанта за принос в изследването на книгата в полето на библиофилството.

VII. Цитирания.

Цитиранията в дисертационния труд са внушителни по брой (254, описани в библиографията на дисертационния труд), което е показател за проучения огромен обем литература, тематично свързан с разработвания проблем. От изложението личи поддържането на актуално равнище на информираност и осведоменост по отношение на библиофилската книга, автори, рецепция на произведенията им в обществото, промените в медийната среда, актуални изследвания по въпросите на медиатизация на книгата, промени в моделите на поведение на библиофилите и техните разновидности, проследяване на процеса на създаване и медиатизация на българските библиофилски книги от първата половина на XX век.

Посочените източници (с малки изключения за някои печатни издания и за електронните източници) са представени прецизно, в съответствие с правилата за библиографско описание и библиографско цитиране.

VIII. Заключение.

Оценката за извършеното научно изследване, отразено в дисертационния труд, е положителна: докторантът притежава освен висока ерудиция по темата за библиофилската книга, библиофилството, познава в детайли отношенията автор-издател за най-известните български автори и издатели през проучвания период. Осъщественото изследване е със спазване на изискванията за научно изследване, вероятно с активното участие на научния ръководител, включително и структурирането на изложението, за което докторантът цитира и стандарта, по който е оформено. Проучени, систематизирани, анализирани са огромен обем релевантни източници. Работата е структурирана в логическа последователност на възприетия подход на изследването, точно са изложени аргументите, обосноваващи хипотезата, обекта и предмета на изследването, целта и задачите на изследването. Приложените методи са в съответствие с изискванията за научно изследване и докторантът показва умение за формулиране на теза, последователно и логично изложение на аргументите за направените изводи, притежава необходимата теоретична подготовка за проучване на целесъобразни източници, систематизиране на информацията, откриване на база за класификация и предлагане на тематично дефиниране на термините. Богато илюстрираното изложение и приложенията онагледяват по подходящ начин изложението и показват многостранната осведоменост на докторанта, личното отношение и мотивация за разработване на темата.

Дисертационният труд е с приносно значение в научно и приложно отношение, което ми дава основание да гласувам с ДА за присъждане на Петър Величков Петров на образователната и научна степен ДОКТОР по „Журналистика-Книгознание“, в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки.

София, 6 ноември 2020 г.

Подпис:

проф. д-р Кристина Върбанова-Денчева